

bioveem

nieuwsbrief

biologische melkveehouderij versterken en verbreden

in dit nummer

- Naar 100% biologisch voeren
- Blijven leren van elkaar in Bioveemstudiegroepen
- Inspiratiebron
- Extra inkomen uit verbreding
- Ridderzuring in Bioveem

Naar 100% biologisch voeren

Biologische melkveehouders bereiden zich voor op volledig biologisch voeren. We vroegen vier bioveem-bedrijven naar hun plannen en ervaringen. Twee extensievere bedrijven kiezen voor meer grasklaver en minder krachtvoer. Bij de twee intensievere bedrijven blijft snijmaïs belangrijk. Beide typen bedrijven zien mogelijkheden voor teelt van graan als krachtvoer.

Bedrijf	Ormel	Mulder	Boons	Van Dorp
Aantal koeien	70	34	73	110
Grasland (ha)	35	30	30	46
Voedergewassen (ha)	10,7	4,6	10	24
Tuinbouw/akkerbouw (ha)			15	2
Kg meetmelk/ha	8.000	7.200	10.200	9.700
Kg melk/koe per jaar	4.300	6.300	7.100	6.700
% vet	5,95	5,05	4,40	4,40
% eiwit	3,97	3,89	3,35	3,37
Kosten 2004 (euro/100 kg melk)				
Krachtvoer	3,1	4,5	4,5	3,3
Ruwvoer	-0,5	0	0,7	2,6 ¹⁾
Totaal voerkosten	2,6	4,5	5,2	5,9

¹⁾ inclusief kosten voor bierbostel en voeraardappelen (bron: BAMVEE DLV)

Lage kosten

Erik Ormel heeft een BD-bedrijf met 70 Jersey-koeien op zandgrond. "Ik streef naar volledige zelfvoorziening. Het rantsoen is al volledig biologisch. De koeien krijgen uitsluitend grasklaver met een zeer beperkte hoeveelheid krachtvoer, momenteel nog 100 kg krachtvoer naast 200 kg geplet graan per koe per jaar. Verder wil ik eenvoud in de bedrijfsvoering: het moet simpel, goedkoop en met weinig arbeid.

Jerseykoeien met kalf van Erik Ormel

In de toekomst moet zelfgeteeld graan al het mengvoer vervangen. Daarbij daalt de krachtvoergift verder tot zo'n 200 kg graan per koe."

André Mulder houdt 34 Brown Swiss koeien en 12 stieren voor de vleesverkoop. Ook hij streeft naar zelfvoorziening. De krachtvoerhoeveelheid ligt nu nog op ca. 500 kg mengvoer naast zo'n 600 kg graan van eigen bedrijf (inclusief jongvee en stieren). Net als Erik wil André toe naar een simpel en eenvoudig bedrijfssysteem met alleen grasklaver en geen tot nauwelijks krachtvoer. "Lage kosten en een laag energieverbruik zijn voor mij belangrijk. Dat betekent minder krachtvoer maar ook minder kosten voor grondbewerking en inkuilen. Ik wil daarom het weidegras op het bedrijf beter benutten en overweeg zelfs het afkalfpatroon aan te passen. Met een voorjaarskalvende veestapel benut je de hoge voederwaarde van het voorjaarsgras optimaal."

Maïs blijft

Jan van Dorp boert op kleigrond op een bedrijf met 110 zwartbonte koeien, deels ingekruist met blaarkop. Het is een intensief bedrijf met 9700 kg

melk per ha. Jan streeft naar een lage kostprijs door groei en arbeidsefficiëntie. Daarbij wil hij zelfvoorzienend zijn in ruwvoer. "Ik kies daarom voor de gewassen met goede voederwaarde en hoge opbrengsten: grasklaver en snijmaïs.

Daarnaast koop ik bierbostel en voeraardappelen aan. Ik teel zelf graan dat ik op het eigen bedrijf kan opslaan en verwerken. Met een kostprijs van 17 eurocent per kg is dit financieel voordeliger dan aankoop van mengvoer."

Pieter Boons heeft een bedrijf op kleigrond en produceert ruim 10.000 kg melk per ha. Het winterantsoen bestaat uit 60% graskuil en 40% snijmaïs. Pieter voert 16 kg krachtvoer per 100 kg melk. "Deze hoeveelheid wil ik ongeveer handhaven, maar ik ga een deel van de brok vervangen door graan van eigen teelt en lupinen. In de melkstal voer ik dan gemiddeld nog 1 kg A-brok." Het basisrantsoen verschuift naar 75% graskuil en 25% snijmaïs, aangevuld met circa 1 kg lupinen en 2 kg tarwe. Door de hoge opbrengst van ca. 7 ton per hectare kost het graan slechts 14 eurocent per kg.

Strategieën

De twee extensievere bedrijven kiezen voor een simpel bedrijfssysteem met weinig kosten. De koeien moeten het doen met grasklaver en een klein beetje krachtvoer. De intensievere zetten in op grasklaver en snijmaïs, gewassen met de hoogste voederwaarde en opbrengst. In verband met de eiwitvoorziening daalt het aandeel snijmaïs in het rantsoen. Het krachtvoerniveau blijft ongeveer gelijk. Goede kwaliteit ruwvoer blijft voor iedereen belangrijk. Door verschillende kuilen tegelijk te voeren of laagsgewijs in te kuilen benutten deze veehouders het eiwit uit graskuil optimaal. Alle bedrijven zien mogelijkheden voor graan van eigen teelt als vervanger van mengvoer. Maar om met Pieter Boons te spreken: "Begin er alleen aan als je het in de vingers hebt en goede opbrengsten kunt halen."

Arjan Coppelmans en Edith Finke
(DLV Adviesgroep nv)
Marleen Plomp (Animal Sciences Group)

Blijven leren van elkaar in Bioveem-studiegroepen

Bioveemstudiegroepen hebben grote honger om onderwerpen met elkaar te delen. Met landelijk gezien elf groepen (gemiddeld 8-10 deelnemers/groep) is er dit jaar weer een heel programma afgedraaid. Twee tot zes keer per jaar komt men bij elkaar, rondom diverse onderwerpen: economie, diergezondheid, veevoeding, melkproductie, bemesting etc.

Uiergezondheid

Studiegroep Zuid-Holland besprak het verbeteren van uiergezondheid. Nog steeds een hot item. Een aantal veehouders heeft te maken met een hoog celgetal. Ieder bedrijf blijkt zijn eigen aanpak met daarbij behorende ervaringen te hebben. De groep bestaat uit tien biologische melkveehouders waarvan er twee op een gemiddeld tankcelgetal zitten van 400.000, drie op 300.000 en vijf rond de 250.000 cellen. Het aantal klinische mastitisgevallen op de bedrijven met een hoog celgetal blijkt zeer wisselend te zijn en varieert van 10 tot 40%. De oorzaak kan compleet verschillend zijn.

Geen antibiotica

Huib Bor is de enige veehouder binnen de studiegroep die totaal geen antibiotica (AB) in de droogstand gebruikt. Een bewuste keuze. "Je pakt met antibiotica niet de oorzaak aan van een probleem en in heel veel gevallen helpt het gewoon ook niet", aldus Huib. Hij is begonnen met het gebruik van etherische oliën en bloesemtherapie, en in 2002 met homeopathie. Via cursussen heeft hij kennis en praktijkervaring opgebouwd. Hierdoor is hij anders gaan kijken naar ziekte. "Elke ziekte ontstaat doordat iets niet in evenwicht is (onbalans). Probeer die balans terug te krijgen door de oorzaak te vinden en door je bedrijf of je omstandigheden aan te passen. Maar vind zelf uit wat bij je koeien helpt en wat niet."

Selectief antibiotica

De rest van de groep gebruikt selectief AB in de droogstand. Maar selectief is een breed begrip. Uit de ervaringen blijkt dat het goed werkt om eerst inzicht te krijgen in welk kwartier het verkeer is, om daarna alleen dit kwartier met een droogzetter te behandelen.

Factor Boer

Als boer heb je ook invloed op de gezondheid van de koeien. Ben je zelf druk of zit je niet lekker in je vel, dan zie je dat onmiddellijk terug bij de koeien. Neem tijd voor de koeien, en geef ze aandacht. Juist binnen de biologische landbouw waar we zonder veel hulpmiddelen willen werken. Vaak is het de factor tijd die een grote rol speelt. Individuele aandacht aan de koe besteden lukt vaak niet als je te veel koeien hebt, of als je te druk bent met andere zaken.

Maken van oudmelkte groep

Koeien in droogstand moeten de eerste maand volumineus rijk voer krijgen. Daarna moeten ze weer richting melkkoeienrantsoen gaan. Vaak worden adviezen niet opgevolgd omdat het te veel tijd vraagt. Een voorbeeld waar extra tijd wordt geïnvesteerd en waar resultaat voor terugkomt, is het maken van een oudmelkte groep melkkoeien. Deze krijgt geen krachtvoer meer en een mindere kwaliteit ruwvoer op stal. In de wei-deperiode gaat deze groep naar een perceel waar weinig gras (klaver) staat. Dit alles om de koe naar de droogstand te brengen. "Dit vraagt natuurlijk extra arbeid, maar als je zonder of met weinig AB wil werken moet je dit ook gewoon doen", aldus de veehouder.

Meer informatie over studiegroepen, neem contact op met DLV Adviesgroep nv.

Voor regio Zuid/Oost:
Arjan Coppelmans: tel: 06-26542398
Voor regio Noord:
Kees Water: tel: 06-26518701
Voor regio West:
Edith Finke: tel: 06-26518704

Inspiratiebron

Een inspiratiebron... is een bron die u helpt te bedenken hoe u dingen kunt aanpakken. Deze nieuwsbrief is hopelijk ook weer een mooie inspiratie voor u als lezer. Verschillende zaken uit de breedte van Bioveem. Van resultaten uit on-farm onderzoek, tot kennisuitwisseling tijdens een studieclubbijeenkomst. Deze studieclubs binnen Bioveem zijn misschien een beetje onderbelicht gebleven de afgelopen jaren. Terwijl de zeventien kernbedrijven van Bioveem regelmatig in de schijnwerpers staan, worden in de studieclubs zonder poespas kennis en ervaringen uitgewisseld. Hier is elke deelnemer een inspiratiebron voor een ander. En dat gaat om zo'n honderd bedrijven en hun ondernemers!

Hoe iemand leert en zich ontwikkelt verschilt van persoon tot persoon. In Bioveem gaan we ervan uit dat je het meest leert van "soortgenoten"; mensen die dezelfde taal spreken en jouw ervaring kunnen plaatsen. Daarom zijn er niet alleen rapportages, artikelen en inleidingen, maar ook open dagen, excursies en studieclubs. Waarbij de kernbedrijven niet zo zeer fungeren als voorbeelden – "zo moet je het doen" – maar meer als inspiratiebron: "Zo kun je ook denken, zo zou je je eigen knelpunten kunnen aanpakken en je kansen benutten."

Deze werkwijze maakt het moeilijk om te definiëren wat Bioveem de biologische melkveehouderij heeft opgeleverd. Want het gaat niet om een techniek of een middel dat je herkenbaar terug kunt vinden op andere bedrijven. Waarvan je kunt zeggen dat vier jaar geleden 5% van de veehouders dat gebruikte en nu 50%. Het gaat veel meer om persoonlijke en bedrijfsgebonden ontwikkelingen. En die worden vanuit zoveel informatiebronnen en ervaringen gevoed. Bioveem is daar een onderdeel van. Op deze wijze leveren wij gezamenlijk een bijdrage aan de versterking en verbreding van de biologische melkveehouderij.

Ina Pinxterhuis, Animal Sciences Group

Novelties

In het Boekje 'Onderzoek Anders' van Jet Proost en Leonore Noorduyn zijn novelties als volgt omschreven: "Boeren en tuinders zijn, soms zonder dat ze het beseffen, grote vernieuwers. Bij de één zijn bijvoorbeeld de koeien nooit ziek, een ander heeft vrijwel geen last van onkruid. Deze ondernemers hebben door ervaring en stapje voor stapje experimenteren een manier van werken uitgevonden die tot een opmerkelijk resultaat, een novelty, leidt. Collega's kunnen leren van de manier waarop zo'n ondernemer succes boekt in zijn bedrijfsvoering."

Ook in Bioveem zijn een aantal 'novelties' van boeren beschreven.

Op www.bioveem.nl kunt u ze vinden.

Doe er uw voordeel mee!

Extra inkomen uit verbreding

Binnen Bioveem komen verschillende bedrijven voor die één of meerdere tweede takken hebben. Voor drie van deze bedrijven is gekeken naar de achterliggende visie en motivatie van de ondernemers en naar het economisch resultaat.

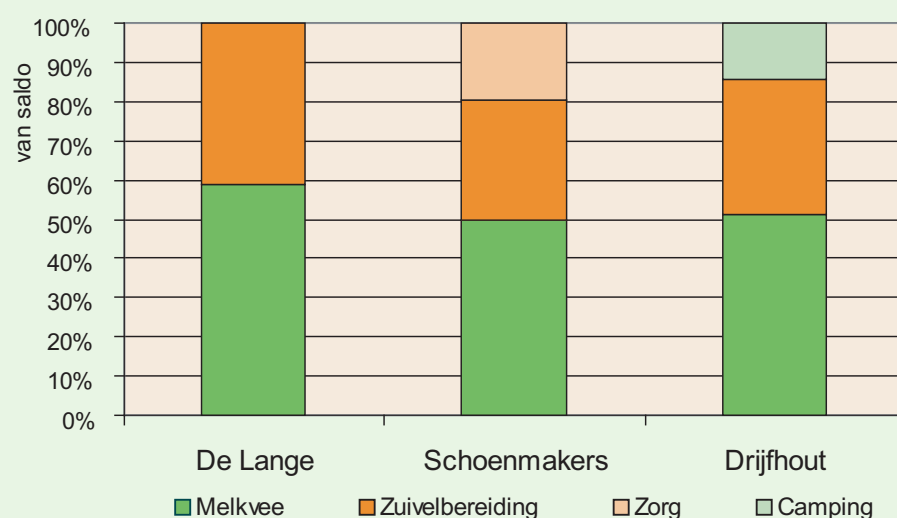
Tabel 1: Kenmerken Bioveembedrijven en benodigde vaardigheden

	Weerribben zuivel Fam. De Lange	De Hondspol Marcel Schoenmakers	Ter Linde Jaap Drijfhout
Locatie	Nederland (Weerribben)	Driebergen	Oostkapelle (Zeeland)
Melkveetak	2.669.000 kg quotum, 275 ha grond waarvan groot deel beheersgrasland	215.000 kg quotum, 34 ha grond	444.000 kg 35 ha voedergewassen
Andere tak(ken)	Verzuivelen en vermarkten eigen en aangevoerde melk met eigen merk 15 man personeel	Zorgboerderij: 36 zorgplaatsen Zuiveltak	Zelf verkazen eigen melk Camping
Benodigde vaardigheden	Samenwerken Commercieel denken Organiseren Monitoren geldstromen	Overleggen Samenwerken Geduld	Met mensen om kunnen gaan Organiseren Plannen Samenwerken Vakkennis (kaas)

Tabel 2: Arbeidsopbrengst/uur (euro) per bedrijf per tak (gem. 2002 en 2003)

	De Lange	Schoenmakers	Drijfhout
Zuivelbereiding	29	1	18
Zorg	-	14	-
Camping	-	-	121

Figuur 1: Bijdrage takken aan saldo (gem. 2002 en 2003)

Doel en aanleiding tweede tak

De reden om met een tweede tak te beginnen verschilt tussen de bedrijven (tabel 1). Familie De Lange wilde in nationaal park De Weerribben blijven boeren. Vanwege problemen met de afzet van biologische melk en persoonlijke interesse is gekozen voor het zelfverzuivelen en vermarkten in de vorm van Weerribbenzuivel.

Op De Hondspol staat sinds de start van het bedrijf in 1975 de zorg op de eerste plaats. In

2002 is de zuiveltak gestart om meer zorgplaatsen te creëren. Een hoge arbeidsefficiëntie is op dit bedrijf niet belangrijk. Het gaat er juist om dat er voldoende werkzaamheden zijn die de zorgvragers kunnen uitvoeren.

Ter Linde startte de zuiveltak vanwege de hoge transportkosten bij de afzet van biologische melk. Het bedrijf lag ver buiten de ophaalroutes. De camping is gestart uit idealisme.

Benodigde ondernemerskwaliteiten

Bepalend voor het succes met een tweede tak is volgens de ondernemers dat je er plezier in moet hebben. Alle ondernemers noemen het goed kunnen omgaan met mensen, zowel met personeel als met bezoekers en klanten. De Lange en Drijfhout noemen ook organiseren als belangrijke vaardigheid. Voor het zelf organiseren van afzet is een commerciële inslag van belang.

Economie

De economische gegevens van de drie Bioveembedrijven zijn voor 2002 en 2003 op een rij gezet. De kosten zijn hierbij zo zorgvuldig mogelijk toegerekend aan de aanwezige takken. Let wel: het gaat hier om drie cases van sterk verschillende bedrijven. Deze kunnen dus niet als algemeen geldende richtlijnen worden geïnterpreteerd.

Op de drie Bioveembedrijven leveren de tweede takken een belangrijke bijdrage aan het bedrijfs-saldo variërend van ruim 40 tot 50% (figuur 1). De resultaten van de tweede takken zijn per bedrijf omgerekend naar een arbeidsopbrengst per uur (tabel 2).

De cijfers weerspiegelen voor een deel de strategie. De zuivelbereiding bij Schoenmakers heeft een lage arbeidsopbrengst, maar maakt de zorgtak wel mogelijk.

2002 was het eerste jaar dat de zuiveltak in deze opzet draaide. De arbeidsopbrengst per uur kan daarom de komende jaren verder oplopen. De camping bij Drijfhout levert een uitstekend resultaat op, mede omdat de camping vrijwel het hele seizoen volledig bezet is. Een vrij unieke situatie. De camping vormt natuurlijk wel een relatief kleine tak op het bedrijf (figuur 1). Uitbreiding van deze tak is niet zo gemakkelijk te realiseren. Een boerderijcamping is namelijk gebonden aan een maximum van 15 plaatsen. De resultaten van deze analyse zijn besproken in een workshop op de Natuurweide Marktdag (zie ook de Natuurweidekrant, oktober 2005).

Alfons Beldman en Gerben Doornewaard, LEI
Goaitske Iepema, LBI

bioveem

Ridderzuring in Bioveem?

Wanneer op biologisch grasland het aantal ridderzuringplanten hoog is, is het erg lastig om die bezetting te verlagen. Binnen Bioveem is de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan het verminderen van ridderzuring in grasland. De ervaringen en waarnemingen van deelnemers zijn verzameld in een rapport dat binnenkort uitkomt. Hier vast een kort overzicht van de resultaten.

- Jan Vis deed een vruchtwisselingsproef. Daarin werd steeds het aantal ridderzuringplanten geteld. Dit om de gevolgen van verschillende handelingen vast te leggen. Met deze proef ontwikkelde hij een systeem van scheuren van grasland en inzaaien van graan. Na de oogst van graan als GPS last hij voor grasinzaai voldoende tijd in om de grond een aantal keer te cultiveren. De ridderzuringwortels die zo boven de grond verschijnen zijn handmatig te verwijderen. Hij heeft ontdekt dat na 7 tot 10 dagen de wortels uitlopen met groene bladeren. Daardoor zijn ze duidelijk te zien. De cultiveerbeurten mogen elkaar dus niet te snel opvolgen.
- Marcel Schoenmakers heeft door vruchtwisseling en rapen van wortels enkele percelen zuringvrij gekregen. Het is hem wel duidelijk geworden dat vertrappen van de graszode door een te zware beweiding aan zuringzaadjes de kans geeft om te kiemen en nieuwe lastige planten te vormen.
- André Mulder kreeg met een stevige arbeidsinzet zijn percelen vrijwel zuringvrij door planten uit te (laten) steken. Bij herinzaai bemerkte hij ook dat grond verspreiden uit de slootkanten veel nieuwe ridderzuringplanten opleverde. Een oude zaadvoorraad kreeg daardoor namelijk de kans om te kiemen.
- Jan van Dorp heeft door handwerk de bezetting van ridderzuring omlaag gebracht. Met een "uitsteekactie" is die beheersbaar geworden. Nu besteedt hij een paar dagen per jaar aan het uitsteken van zuringplanten. Jan zorgt dat het vee in het najaar niet te veel kan vertrappen zodat kiemplantjes zich niet kunnen vestigen.

Als de kiemplantjes van zuring geen concurrentie van gras hebben, kunnen ze zich makkelijk ontwikkelen tot volwassen planten.

- Erik Ormel voert een proef uit met het verassen en dynamiseren van ridderzuringzaad. Over de resultaten van de proef is op dit moment nog niets te zeggen.

Samenvattend

Een open zode door vertrapping of door slecht uitgevoerde herinzaai geeft kiemplantjes de kans om zich te ontwikkelen. Volwassen ridderzuringplanten kunt u door een flinke arbeidsinzet verwijderen, hetzij door wortels te rapen na grondbewerking, hetzij door planten uit te steken.

Jantine van Middelkoop, Animal Sciences Group

In het voorjaar steekt Jan Vis de zuringplanten uit die hij tegenkomt en vernietigt ze.

colofon

In Bioveem bundelen veehouders, onderzoekers en adviseurs de komende jaren hun specifieke kennis, visies en vaardigheden.

Missie:

Gezamenlijk een unieke bijdrage leveren aan de versterking, ontwikkeling en uitbreiding van de biologische melkveehouderij in Nederland.

Bioveem is een initiatief van;

De organisatie voor onderzoek en kennisoverdracht in de dagelijkse praktijk van de Nederlandse veehouderij. Onafhankelijk, Objectief en Open.

Louis Bolk Instituut
Pionier in wetenschappelijk onderzoek en vernieuwing van de biologische landbouw, voeding en geneeskunde.
Verbindt Wetenschap met Ecologie, Ethiek en Landbouwpraktijk.

DLV-adviesgroep n.v.
Grensverleggende advisering door continue vernieuwing in ondernemerschap. Direct en flexibel inspelen op veranderende markten en tegemoet te komen aan specifieke wensen van opdrachtgevers.

In samenwerking met: GD, PRI en LEI.

Bioveem wordt mede gefinancierd door Rabobank Nederland, Stichting Stimuland Overijssel, Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord-Brabant en de Provincies Fryslân, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland.

Bioveem Secretariaat

Postbus 65
8200 AB Lelystad
Telefoon 0320-293324/238238
Fax 0320-238050
info@bioveem.nl
www.bioveem.nl

Eindredactie

C. Staal, Animal Sciences Group,
Divisie Praktijkonderzoek

Ontwerp

het Effect communicatiebureau
Vormgeving
CSC, Animal Sciences Group
Druk
Drukkerij Cabri B.V. Lelystad

Gratis exemplaren van de nieuwsbrief zijn aan te vragen bij het secretariaat.
Overname van artikelen is toegestaan mits voorzien van duidelijke bronvermelding.